

Forskningsprojektet Från avfallshantering till avfallsförebyggande

Rapport från seminarium I: Offentliga planer för avfallsförebyggande

Denna rapport redogör för seminariet *Offentliga planer för avfallsförebyggande*, det första av tre, som har hållits i Göteborg den 13 november inom ramen för forskningsprojektet *Från avfallshantering till avfallsförebyggande - Att minska genomförandeunderskott med hållbara handlingsnät*. Forskningsprojektet är ett FORMAS-finansierat fyraårigt projekt.

Rapporten inleds med en kort presentation av forskningsprojektet, beskrivning av seminarieserien, samt av seminarier som forskningsmetod. Rapporten fortsätter sedan med en beskrivning av vad talarna samt del-tagarna har pratat om. Som avslutning sammanfattas dagen och nästa seminarium presenteras.

Maria Jylkkä, Förvaltningshögskolan, Göteborgs universitet

Hervé Corvellec, Institutionen för service management och tjänstvetenskap Lunds universitet
& GRI, Handelshögskolan vid Göteborgs universitet, projektansvarig

Patrik Zapata, Förvaltningshögskolan, Göteborgs universitet

Richard Ek, Institutionen för service management och tjänstvetenskap, Lunds universitet

María José Zapata Campos, Department of Organization, Copenhagen Business School
& GRI, Handelshögskolan vid Göteborgs universitet

Göteborg och Helsingborg, den 16 december 2014

GÖTEBORGS
UNIVERSITET

LUNDS
UNIVERSITET

1. Forskningsprojektet och seminarierien

Innan vi välkomnar er att läsa om seminariet den 13 november 2014 ger vi en kort introduktion till forskningsprojektet *Från avfallshantering till avfallsförebyggande* samt den seminarierie som detta första tillfälle är en del av. För mer information om projektet, gå in på www.ism.lu.se/mtp.

1.1 Behovet av avfallsförebyggande

Sverige ligger i täten internationellt när det gäller att återvinna och dra nytta av energiinnehåll i avfall men mängden avfall per person och år fortsätter att öka. Ökningen hotar landets hållbarhetsarbete och Naturvårdsverkets fastställer därför i den nationella avfallsplanen för 2012-2017 att avfallsförebyggande ska vara principen för framtida avfallshantering. Detta sätter press på kommunerna som ansvarar för att avfallsplanen följs. I stället för att hantera något som finns (avfall) gäller det att planera och se till att avfallet inte finns, eller kommer att finnas, överhuvudtaget. Kommunerna måste tänka om och förmå andra aktörer och intressegrupperingar i samhället (företag, föreningar, invånare) att också tänka om och förändra sitt beteende så att alla producerar avfall i mindre omfattning. Hur ska vi lyckas med detta?

1.2 Forskningsprojektet *Från avfallshantering till avfallsförebyggande*

Målet med detta forskningsprojekt är att identifiera och förklara de utmaningar svenska kommuner står inför när de ska planera för avfallsförebyggande och på så sätt skapa en praktisk beredskap att överbrygga och minska underskottet mellan planering och genomförande av avfallsförebyggande. Med utgångspunkt i handlingsnätsteori och nyinstitutionell teori fokuserar vi i projektet på att förklara hur komplexa och icke samordnade processer växer fram och förändras genom handlingar och relationsskapande för att efterhand stabiliseras och institutionaliseras. Dessa stabiliserade handlingsnätverk skapar i sin tur förbättrad förmåga att hantera framtida planeringsutmaningar.

Häri ligger behovet av den breda samverkan som avfallsförebyggande kräver. Det finns enskilda exempel på avfallsförebyggandesprojekt men nu handlar det om att systematiskt införa avfallsförebyggande som högsta nationella mål, också i praktiken. För att det ska gå behövs ny kunskap, ny kompetens, ekonomiska resurser samt nya organisatoriska processer. Denna utmaning förstoras ytterligare av att kommunerna inte bara behöver förändra sin egen planering och avfallshantering utan också förmå enskilda individer, företag och föreningar att göra detsamma. Sammantaget gäller det att få många heterogena och icke-koordinerade aktörer att arbeta samordnat mot ett gemensamt mål.

Forskningsprojektet är finansierat av FORMAS.

1.3 En seminarierilogi

I enlighet med projektets syfte, att identifiera och förklara underskott mellan planering och implementering av hållbar utveckling i fallet avfallsförebyggande, är en viktig del av projektet att samla den bredd av aktörer som i dagsläget arbetar med avfall på ett eller annat sätt, därav den seminarierie på tre tillfällen som startar upp i lindan av projektet.

Här ska avfallsförebyggande aktörer från den ideella sektorn, myndigheter, branschorganisationer och konsulter kunna möta traditionella avfallshanterare från det offentliga och privata, och tillsammans bygga en plattform för nya nät av aktörer.

Seminarieserien är anordnad i samarbete med Mistra Urban Futures. Nedan ser ni en överblick över seminarieseriens tre tillfällen. Seminarierna följer en logik men kommer under seriens gång att tillsammans med deltagarna omformas av de strömningar av idéer som genereras i processen.

I 13:e november 2014 - Offentliga planer för avfallsförebyggande

Tid: 10-16 | Plats: Göteborg

II 29:e januari 2015 - Att samverka om avfallsförebyggande

Tid: 10-16 | Plats: Göteborg

III 7:e maj 2015 - Att bryta inlåsningar och utveckla utvägar

Tid: 10-16 | Plats: Helsingborg

1.4 Göteborg den 13:e november: Offentliga planer för avfallsförebyggande

Att använda seminarier som en del av forskningsprojektet utgår från tanken att avfallsansvariga kommer att arbeta med avfallsförebyggande med inflytande av de upplevda trenderna och möjligheterna för avfallsförebyggande. Därför vill vi främja en interaktiv process där det skapas ett rum för forskare och praktiker som arbetar med att planera och implementera avfallsförebyggande åtgärder och samproducera ny gemensam förståelse och kunskap runt detta tema.

Projektgruppen har därför under våren 2014 kartlagt ett antal viktiga grupper för seminarieserien: kommuner, regioner/kommunförbund, kommunala och privata avfallsbolag, branschorganisationer, myndigheter, konsultbolag, akademien och den civila sektorn. Utifrån de grupperna kontaktades ett antal aktörer. Den bredd av aktörer vi önskat visade intresse och allt från kommun till privata avfallsbolag, från ideell sektor till konsultföretag, deltog under dagen. Sammanlagt över 40 personer som representerar 26 aktörer inom avfallsförebyggande frågan deltog under det första seminarietillfället för att diskutera vilka avfallsförebyggande handlingar eller praktiker som redan genomförs i Sverige och hur de kan utvecklas samt lyssna till och diskutera vägen framåt för det nationella avfallsförebyggande programmet. Här nedan en lista på organisationerna. Tack till alla som var med och vi hoppas att du och din organisation är med nästa gång!

Allwin, Avfall Sverige, Borås energi och miljö, Bostadsbolaget, CSS (Chalmers student for sustainability), Envac, Göteborgs stad-Kretslopp och vatten, Göteborgs stad-miljöförvaltningen, Göteborgsregionens kommunförbund, Handelshögskolan, Human Bridge, Hyresgästföreningen, Hässleholm miljö AB, IVL Svenska miljöinstitutet, Karlskrona Kommun, Naturvårdsverket, NSR, SP, RENOVA, Stena Metall, Svensk avfallsrådgivning AB, SYSAV, VA Syd, Västra Götalandsregionen.

Under dagen har projektmedlemmarna fört anteckningar och deltagit i diskussioner i smågrupper och stor grupp. Vi ser dokumentationen som en viktig del av seminarieserien och de anteckningar som skrivits under dagen har tagits till vara på för att producera denna rapport. Det arbete som gjordes under dagen av deltagarna ligger till grund för denna rapport och således också för kommande seminarium i Göteborg den 29e januari.

Rapporten är en första dokumentation över hur arbetet med avfalls-förebyggande ser ut i Sverige idag, och hur vi rör oss framåt. Rapporten är ett viktigt dokument för att återkoppla till dem som deltog samt de som kommer att delta vid framtida tillfällen. Rapporten kommer att finnas tillgänglig på www.ism.lu.se/mtp.

I detta första av tre seminarier träffades deltagarna för att få en överblick över de praktiker som finns i landet och diskutera hur de kan bidra till en större förändring i avfallsförebyggandet, vilka incitament som behövs för att öka på avfallsförebyggandet i landet samt vilken roll Naturvårdsverkets avfallsförebyggande program har idag och vad det skulle kunna bidra med i framtiden.

Moderator

Ann-Louise Hohlfält, Stadsledningskontoret Göteborgs stad

Plats:

Chalmers Konferens och Restauranger, Göteborg

9:30 Registrering och kaffe med smörgås

10:00 – 12:10 Förmiddagen

- Om samhällsplanering över tid i Sverige och världen
- Jonathan Metzger, KTH
- Diskussioner i smågrupper och storgrupp

12:10 – 13:00 Lunch

13:00 – 16:00 Eftermiddagen

- Arbetet bakom det nationella programmet för avfallsförebyggande
- Maria Ivarsson, Naturvårdsverket
- Diskussioner i smågrupper och storgrupp
- Dagen sammanfattas och nästa seminarium presenteras

16:00 Seminariet avslutas

2. Rapport från dagens seminarium

Det första av tre seminarier hölls den 13e november 2014 i Göteborg. Nedan följer en redovisning över dagen för att vi som var med ska komma ihåg vad som hände och vad

som sades, samt att ni som inte kunde delta vid det första tillfället har möjlighet att läsa in och få en känsla av vad som skedde.

2.1 Välkomna!

Att planer och visioner för avfallsförebyggande finns, det vet vi, men hur går vi från det till att genomföra? Visst är det så att nya praktiker, strukturer, samband och kunskaper måste skapas för att möjliggöra denna förändring i samhället. Detta kräver gamla som nya aktörer i befintliga och kommande samarbeten.

Seminarie serien vi nu startar tillsammans är en del av ett fyraårigt forskningsprojekt, fyra år för att behandla skiftet från att hantera avfall till att förebygga detsamma, och vi gör alla detta tillsammans. Vi ska tillsammans tänka nytt, för hur gör de som har ansvaret för avfallshantering för att kunna arbeta med avfall *och* avsaknaden, eller förebyggandet, av avfall samtidigt? Det vi vill är att genom möten och diskussioner med en bredd av aktörer kunna upptäcka och förstå det avfallsförebyggande arbete som pågår i Sverige för att uppmuntra processer, utveckla, stötta och främja ny och befintlig praktik. Seminarie serien tillhör alltså deltagarna och syftar till att hjälpa och stötta det arbete som sker, och kommer att ske, på hemmaplan.

Vi ser fram emot att dela denna seminarietriologi med er och avslutar med att hälsa er välkomna.

2.2 Om samhällsplanering över tid i Sverige och världen

Jonathan Metzger är lektor vid Urbana och regionala studier, KTH. Nedan presenteras en del av Jonathans föreläsning, ni kan även se korta utdrag av hans presentation på <http://www.ism.lu.se/mtp>

Planering handlar om hur vi ska agera i nuet för att komma dit vi vill i framtiden. Det finns olika traditioner inom samhällsplanering som den amerikanska utvecklingsinriktade eller den brittiska kontrollinriktade men de har i grunden samma ambition, att nå fram till den framtidspunkt som ses som önskvärd. Här kännetecknas planering av två sidor, kunskap och handling, som är ömsesidigt formande. Planering handlar om att ta reda på vad vi behöver veta men också om vad vi vill ska hända och hur vi får det att hända. Kunskap och handlingsförmågan är här begränsad, vi kan aldrig veta allt vi behöver veta, vi kan aldrig göra det vi borde göra. Det innebär inte att planering inte är möjligt, att det inte går att förutsäga någonting. Vi kan ganska säkert veta vissa saker ibland. Det svåra är timingen, att veta rätt saker vid rätt tidpunkt och att kunna veta vad vi behöver veta vid rätt tidpunkt.

Eftersom förändringar i komplexa system sällan är linjära och därmed förutsägbara blir planering svårt eftersom vi inte vet vilka som är relevanta variabler vid en viss punkt. Planering kan därför inte lyckas. För att citera Peter Hall, ”planeringens historia är en historia av heroiskt och ibland episkt misslyckande”. Varför? Jo, antingen för att planer inte implementeras eller för att de implementeras med ofta katastrofala konsekvenser.

Mänsklig hybris, vår tro att vi kan förutsäga och kontrollera framtidens utveckling, gör sig påmind. Frågan är då om planering kan lyckas över huvud taget? Ja, det kan den men det är beroende av hur vi ramar in dess syfte och mål, går till väga och utvärderar planeringen. Lyckad planering handlar därmed om hur man definierar vad som är ”lyckat” i det konkreta sammanhanget.

2.3 Diskussion i smågrupper – Praktikens möjligheter och hinder

Inför seminariet fick samtliga deltagare fyra frågor att ta ställning till och svara på. Utifrån dessa svar kunde vi utläsa ett antal teman vad gäller praktiker och sedan dela in deltagare i passande grupper. Den första av dagens smågruppsdiskussioner syftar alltså till att kartlägga och diskutera de olika avfallsförebyggande ’praktiker/handlingar’ som finns i landet utifrån grupperna:

Grupp 1: Utbildning och kommunikation

Grupp 2: Upphandlingar

Grupp 3: Planering och strategi

Grupp 4: Förebygga matsvinn

Grupp 5: Återbruk och cirkulär ekonomi

Utifrån de tilldelade huvudfrågorna ovan diskuterade vi möjligheter och hinder av olika praktiker aktörerna själva är bekanta med utifrån exempelvis ekonomisk drivkraft för praktiken, incitament för att det ska fungera, spridning av praktiken och möjligheten till up-scaling av praktiken. Nedan följer ett kort återgivande av hur diskussionerna gick i varje grupp.

2.3.1 Grupp 1: Utbildning och kommunikation

Samtliga deltagare i gruppen arbetar med kommunikation och deltagarna från avfallsbolag, bostadsbolag och kommun hittade många gemensamma beröringspunkter. Några gemensamma beröringspunkter och tankegångar var:

- Att nå hela staden inte bara homogena samhällen.
- Tidig information på skola eller SFI (Svenska för invandrare)
- Stötta gröna lokala entreprenörer
- Vem har rådighet att informera?

De faktiska informationspraktiker som uppenbarade sig var miljöskolor, information om gröna entreprenörer och informationskampanjer. Men frågan om vem som har rådighet att informera låg aldrig långt borta. Inte heller tog det lång tid innan vi kom in på ”hela staden”, hur vi får med alla på tåget? Det kan handla om att införa en lokal ÅVC (återvinningscentral) med lokala anställningar, att anpassa informationen genom att knacka dörr eller att involvera och främja lokala ”gröna entreprenörer” (exempelvis reparation av cyklar). Miljöskolor är också ett sätt att komma nära individer, antingen genom att locka skolor och bostadsföreningar till en ÅVC, eller att själva åka ut till skolor, även SFI, för att informera tidigt.

2.3.2 *Grupp 2: upphandlingar*

Utifrån det samtal som uppstod i upphandlingsgruppen tydliggjordes ett antal utmaningar för att nå grönare upphandling. Dels pratade vi om hur det från början måste landa i att upphandlingsenheten har så tydliga uppdrag att de vet vad de har mandat att genomföra och således driva igenom specifika krav. Krav kan till exempel ställas på nytt/gammalt och leverans utan förpackningar. Det handlar också om att inse vårt eget värde i processen, det vill säga att när vi som organisationer genomför upphandlingar för internt bruk ska vi vara tydliga med kravlista på grönare produkter. Ett problem idag är att det inte finns ekonomi och enkelhet för leverantören att tillhandahålla grönare alternativ, det handlar inte enbart om att förenkla för upphandlare, utan även för leverantören.

I korthet:

- Att internt inte alltid kräva nytt, gå i bräsch för grön upphandling genom att systematisera andrahandsupphandling.
- Skärpunkten mellan ekonomiskt och ekologiskt.
- Att upphandla grönt måste vara ekonomiskt och enkelt

2.3.3 *Grupp 3: Planering och strategi*

Offentlig planering och strategi för avfallsförebyggande, en fråga för många av dagens deltagare. Någoting som togs upp ett flertal gånger under dagen var behovet av styrmedel. I gruppen talade vi om att styrmedel för både individ och företag är av stor vikt, som en länk mellan strategi och individuella val samt för att göra valen självklara och enkla för individen. Exempel på styrmedel är pant på kläder, men det gäller också att vara uppmärksam på vem styrmedel gynnar och vem de missgynnar då lobbying kan bli ett hinder. Att planera för ett samhälle där hållbar konsumtion är självklar är ingen lätt sak, men nya affärsmodeller måste möjliggöras, nya affärsmodeller byggas upp och vi måste våga ta plats.

I korthet:

- Nya affärsmodeller
- Planera för att enkelt göra rätt
- Styrmedel

2.3.4 *Grupp 4: Förebygga matsvinn*

Vi diskuterade en hel del större och mindre lösningar, från att sälja korb och korbbröd i lika stora förpackningar, ha mindre tallrikar, förbjuda bufféer och anpassa förpackningar i affär efter två eller fyra personer (standardfamilj) till att ta fram modeller för att redistribuera oanvänd mat till exempelvis mindre bemedlade. Men vi diskuterade även problem som behövs tampas med i form av avsaknaden av långsiktigt tänkande från produktion till svinn, att förändra beteende så vi slipper köttsvinn och problemet att upphandling inte har svinn i åtanke.

I korthet:

- Anpassa förpackningar i affärer

- Mer långsiktig planering
- Tänk på matsvinnet redan vid upphandling

2.3.5 *Grupp 5: Återbruk och cirkulär ekonomi*

Även vi diskuterade problem med ansvarsfrågan. Vem är det som har ansvar för att bredda och implementera förutsättningar för att kunna konkurrera med kommersiella verksamheter? Den cirkulära ekonomin måste förstås som en begränsad uppsättning platser där det alltid finns konkurrens om det fysiska utrymmet, då måste också någon ta ansvar för att facilitera. Gruppen menade att flexibla processer för flexibla ändamål är lösningen. Det måste även finnas en ekonomisk struktur och incitament för att skapa förutsättningar. Det kan inte vara dyrare att reparera än att köpa nytt. Möjligtvis kunde vi börja tänka på digitala lösningar för att kunna låna material.

I korthet:

- Facilitera fysiska rum
- Ekonomisk struktur och incitament för att skapa förutsättningar
- Problematiskt att det är billigare att köpa nytt än att reparera

2.3.6 *Reaktioner på gruppdiskussionerna*

Som en uppföljning av smågrupperna fortsatte vi att kort presentera våra idéer för varandra i storgrupp för att sedan öppna upp för samtal och funderingar kring det. Nedan kan ni följa några av tankarna.

Det är tydligt att upphandling är en viktig fråga som skapar diskussion, här lyfter flera aktörer vikten av att synliggöra upphandlingsprocessen och på så sätt kunna gå vidare för att skapa nya vägar. Upphandlare ska kunna ha en checklista där det framgår vad de vill ha från leverantören, där kan tydliggöras att det med fördel kan köpas in äldre möbler eller liknande varpå leverantören kan visa att de har samarbeten med aktörer som kan tillmötesgå dessa behov. Här kan leverantören vara ansvarig även i ett senare skede, exempelvis när det finns matvaror över som kommer att kastas så har leverantören ett samarbete med en organisation som kan hämta upp maten för vidare användning.

I och med tankarna kring alternativ upphandling vädrades problemen som kan uppstå med att inte kunna garantera ett flöde med begagnade varor men att en lösning på detta kunde vara parallella system mellan nytt och gammalt. En annan lösning kan vara att tvinga in längre garantier för att tvinga fram produktutveckling eller att producenterna till större del äger produkterna och kommer ut och reparerar sina egna produkter.

Det krävs:

- Forskning kring drivkraft och beteende hos målgrupperna
- Styrmedel
- Nya affärsmodeller, till exempel kring upphandling

2.4 Arbetet bakom det nationella programmet för avfallsförebyggande

Maria Ivarsson är projektledare för Naturvårdsverkets arbete med det avfallsförebyggande programmet och berättade under eftermiddagen om arbetet bakom det nationella programmet för avfallsförebyggande.

När instruktionerna om vad som skulle finnas med i programmet kom till Naturvårdsverket var det väldigt öppet för tolkning, detta är också tydligt när man kollar på program ute i andra länder. Från Naturvårdsverket ställdes frågor till den Europeiska Kommissionen men fick inga svar. Projektgruppen var stor och hela processen bestod av projektgrupp, sju samrådsmyndigheter, avfallsrådet som referensgrupp, dialog med miljödepartementet och samarbete och utbyte med andra länder. Innan programmet blev klart genomfördes workshop med aktörer och en workshop med avfallsrådet. Ambitionen var att skapa styrmedel för framtiden och den ursprungliga tanken var annorlunda än det slutgiltiga programmet, bland annat då Miljödepartementet inte ville ha siffror på annat än miljömålen. De beslöt sig slutligen för nuvarande mål på grund av att de representerar stora flöden alternativt har stor miljöpåverkan.

Idag, nästan ett år efter att programmet kom ut, kan man se att Sverige är unikt i sitt val att tala om farliga ämnen i programmet. I dagarna görs en större översikt av planer i Europa och Naturvårdsverket siktar på att få in mål i programmet. De vill även få in styrmedel men det tar lång tid, först måste det komma mål/åtgärder, sedan kan det följas av styrmedel.

Framöver ska Naturvårdsverket arbeta med:

- Vägledning för offentlig upphandling, påbörjar detta i höst men än finns ingen tidsplan.
- Länsstyrelser vill ha mer riktlinjer
- Styrmedel, väldigt viktigt!
- Loggbok för byggnader. Intressant att branschen är för men Boverket är emot.
- Skapa nya nätverk utöver mat (SAMMA), så som bygg och elektronik.
- Det finns även uppdrag om hållbar konsumtion separat på Naturvårdsverket

Maria påpekar att programmet är vägledande men att det är klokt att följa det då utvecklingen kommer att gå i denna riktning. Med den avslutande kommentaren öppnade Maria Ivarsson upp golvet för frågor.

I frågorna uppenbarade sig två tydliga teman, energifrågan och genusfrågan. Deltagare ville veta hur Naturvårdsverket står inför frågan om att avfallsanläggningar kan verka som incitament för att inte utveckla mot avfallsförebyggande och huruvida energi är överordnat klimatet. Maria menade att avfall som bränsle inte går att lyfta ut ur ekvationen men att minskad resursförbrukning kommer att minska energiförbrukningen, hjulen driver varandra.

Tidigare under presentationen visade Maria en bild på gruppen som arbetar med avfallsförebyggande på Naturvårdsverket. Bland många kvinnor fanns där en man. Det

väckte frågan ”är avfallsförebyggande en kvinnlig fråga?”. Svaret blev att det kommer ske en genusanalys av programmet, det var även en kommun bland deltagarna som har en intern diskussion kring detta. En annan analys var att männen arbetar framförallt med de lägre stegen, varpå Maria konstaterade att lösningen nog är att *alla* måste vara med på tåget.

2.5 Diskussion i smågrupper - vilken roll har Sveriges avfallsförebyggande program?

Efter Maria Ivarssons presentation samlades vi återigen i fem smågrupper. Denna gång i nya konstellationer. Syftet med denna gruppdiskussion är att kartlägga och diskutera vad olika aktörer anser om möjligheter och hinder för det avfallsförebyggande programmet, därför tog vi chansen att bygga grupperna utifrån så blandade aktörer som möjligt.

Grupperna fick diskutera Sveriges avfallsförebyggande program utifrån dess styrkor och nytta, hur den egna organisationens praktiker/handlingar kan bidra till programmet, samt vad som saknas i denna plan och kanske skulle kunna finnas med i nästa. Gemensamt för grupperna var att det ses som positivt att programmet finns för att legitimera och vägleda, det finns en hel del nya handlingar som kan lyftas fram och att det i framtiden behövs tydligare riktlinjer. Nedan delas diskussionerna in i de tre diskussionspunkterna.

2.5.1 Praktiker som kan bidra till programmet

Att det redan har etablerats en mängd praktiker/handlingar för avfallsförebyggande ute i landet är tydligt och det finns en vilja att dela med sig av, och sprida, de lyckade exempel vi har. Vad gäller avfallsförebyggande program, vare sig nationellt, regionalt eller kommunalt, så finns det i Sverige en kombination av miljömässigt, socialt och ekonomiskt hållbara exempel. Nedan presenteras praktiker i tre teman: hela staden, tänka om internt och kampanjer.

Vi återkommer igen till möjligheten att lyfta upp och in hela staden i programmet. Det finns en poäng att visa på att lösningarna måste spegla ett heterogent samhälle. Här finns exempel så som:

- Kvartersnära ÅVC med återbruksverkstad i områden där människor traditionellt inte haft tillgång till detta och kanske heller inte har kunskapen. En satsning mot lokal arbetslöshet och avfallsminimering (återbruk)
- Studenter som forskar på en viss stadsdel och dess behov i avfallsfrågan. Samarbete mellan akademien och det offentliga.
- I ett område där det är svårt att nå ut med information anställs personer som knackar dörr.
- Arbeta med och lyft fram lokala gröna entreprenörer

Ett andra tema av praktiker döper vi till ”tänk om”. Att internt våga tänka utanför lådan.

- Matvarubutiker som själva analyserar varför de kastar mat och försöker göra lunch i butiken istället

- Möbler med intern blocket-funktion, detta kommer att kompletteras med granskning för att kunna laga slitna möbler.
- Genom att se över behovsdelen av sjukvårdsartiklar kan avfallsproduktionen minskas i vårdkedjorna. 1. Vilka produkter behövs, 2, vilka kan återanvändas, 3, vilka kan återvinnas
- Universitetskurser för ingenjörer vid namn ”The reflecting engineer”.
- Regional samverkan med erfarenhetsutbyte. Det är lättare att få igenom olika förslag om man kan peka på att andra kommuner i regionen arbetar med samma sak.

Ett tredje tema som berörts vidare tidigare under dagen handlar om kampanjer, som det finns gott om ute i landet i både stor och liten skala.

- Kampanjen ”Räkna till 10” tar tag i konsumtionsfrågan, folk ska hinna tänka ”Varför slänger jag?”.

2.5.2 *Programmets styrkor/nytta*

Alla är vi överens om att det avfallsförebyggande programmet har en förtjänst i att överhuvudtaget finnas, att man satt ner foten i fråga om kopplingen konsumtion och avfallsmängd. För att kunna föra avfallsförebyggande vidare lokalt är programmet en stomme att ha i grunden. Som ett vägledande dokument är det en start och det är positivt att det är brett förankrat med en tydlig länk till EU:s ambitioner. Det finns också ett målgruppstänkande som är positivt och en pedagogisk uppdelning av områden som gör det lättare att sätta upp mätbara mål.

Tillvägagångssättet för att framställa programmet, att förankra det hos ett stort antal aktörer, samt att lyfta fram så många goda exempel är ett positivt bevis på samverkan. Programmet visar således på vilken bredd av handlingar vi kan utföra, men också vilken komplexitet avfallsförebyggande innebär och att frågan därför är en pågående process som inte kommer att lösas här och nu.

Bredden av ämnen välkomnas också, att ha med el- och farligt avfall ses som positivt, likaså design för återvinning och återbruk

2.5.3 *Det nationella programmets framtid*

Det ligger i vår natur att vi som arbetar med en visionär fråga också har många åsikter och tankar om vad som bör komma framöver inom avfallsförebyggande program, och visst såg vi en önskan om en radikaliserings av programmet och tydliggörande av *hur* vi ska arbeta. I diskussionerna kunde vi utläsa tre övergripande teman om programmets framtid: nya områden, styrmedel och lokala planer.

- Många efterfrågar, så som visat sig tidigare under dagen, att kopplingen mellan konsumtion och avfall skulle ta en tydligare plats i både de nationella och lokala programmen. Många av oss som arbetar med avfallsförebyggande kommer från arbete med avfallshantering och behöver bredda kompetensen vad gäller beteende. Vi kan inte bara arbeta för minskad konsumtion, utan argumenten för minskad konsumtion bör lyftas

in för att kunna bemöta dess kritiker. Det är problematiskt att tjänstemän inte är säkra på hur de kan uttrycka sig vad gäller konsumtion. Övriga områden som efterfrågas i framtida program är styrmedel, uppströms tänk genom design och produktion och goda exempel för hela staden. En viss kritik kom också upp angående energifrågans lämplighet i programmet, är inte den så stark att den stör allt annat?

- Ansvarsfrågan för avfallsförebyggande väckte frågetecken i diskussionen, där ansvar inom avfallshantering är tydlig i mångt och mycket är avfallsförebyggande det motsatta. Programmet saknar de skarpa medel/lagkrav som behövs för att kunna arbeta politiskt med frågan, där behövs tydliga mål och siffror lyftas in. Avsaknaden av incitament gör det också svårare att arbeta med avfallsförebyggande mot individer. I en grupp lyfte vi att det finns en risk att vi underskattar människors förändringsbenägenhet, att systemet ligger efter uppfattningarnas utveckling.
- Om Naturvårdsverkets avfallsförebyggande program är vägledande så är de lokala planerna lättare och mer konkreta att arbeta med. Däremot menar vissa aktörer att den har en svagare ställning än andra planer, som miljöplaner, och att det är ett problem som behöver lösas, kanske kunde det finnas en process nationellt för att försöka få upp lokala planer på dagordningen.

2.6 Sammanfattning och avslut

Efter en dags diskussioner samlas vi återigen, denna gång för att knyta ihop eftermiddagen, dagen som helhet och den viktiga vägen framåt. Detta inleddes en sammanfattning över dagen i några punkter och avslutas med en öppen diskussion om nästkommande seminarietillfälle.

2.6.2 En syntes av dagen

Hervé Corvellec lyfte fram följande saker som lärdomar av dagens diskussioner:

- Avfallsförebyggande kräver många nya praktiker/handlingar. Planering för avfallsförebyggande utspelar sig på olika nivåer parallellt, detta kräver samverkan över tidigare satta gränser.
  - Idag finns det få ekonomiska incitament för avfallsförebyggande. Det måste bli enkelt och ekonomiskt.
  - Det är oklart vilken aktör som har rättighet och möjlighet att ansvara för vad inom avfallsförebyggande.
  - Avfallsförebyggande är kopplat till miljömål, cirkulära affärsmodeller, makroekonomi och konsumtionsbeteende, men kan samtidigt hindras av att ligga i dess kölvatten.
  - Avfallsförebyggande är en process och skiljer sig inte från återvinning i detta avseende utan är beroende av exempelvis teknik och beteende.
  - Till syvende och sist är avfallsförebyggande en fråga om etik (ansvar), lagstiftning och styrmedel. Men också om teknikeffektivisering och design samt hur vi som medborgare och individer förhåller oss till det nya, till det materiella och till behovet.
- Men det finns också punkter vi inte haft tid att röra vid idag:

- Avfallsförebyggande innebär potentiellt en rad konflikter. T.ex. finns det många som tjänar gott om pengar på icke cirkulära affärsmodeller: de kommer inte att ge upp sina affärsmodeller utan att slåss. Det kan bli konflikter om avfallsgenerande verksamheter hindras från att bedrivas.
- Vi vet inte vart vi är på väg, åtminstone på lång sikt.
- Hur är det med beteende, är avfallsförebyggande glädjande eller jobbigt? Och hur påverkar det framtiden?
- Rör vi oss bort från det svenska paradigmet så stöter vi på deponi igen, hur talar vi då om avfallsförebyggande?

2.6.3 *Framtida workshop*

För att tillsammans gå hem från dagen med en blick mot framtida workshops så avslutar Patrik Zapata och moderator dagen med att ställa frågan vad vi tillsammans skulle vilja lyfta vid ett framtida seminarium. Önskemålen känns igen från tidigare diskussioner under dagen om vari problem och lösningar med avfallsförebyggande ligger.

Vi vill se en större diskussion kring konsumtionens minskning och dess effekter, diskutera *hur* vi kan planera (ska planeringen förändras för att få tyngd i frågan?), fortsätta diskussionen kring styrmedel och infrastruktur och de incitament som behövs, prata djupare om upphandling (kan vi börja prata om det som inköpsprocess istället för upphandling?), ta in annan främjande verksamhet så som sjukvård som arbetar mer uppströms, ta med producenter, och sist men inte minst önskemål om att få ta del av varandras verksamhet.

Tack för input, dessa åsikter tar vi med oss framöver.

3 Välkomna till nästa seminarium: 29 januari 2015 i Göteborg

Då intentionen med den avslutade diskussionen var att få med oss möjliga förändringar inför nästa seminariums program så kan vi med glädje meddela att vi tagit diskussionen i beaktning till i januari. Vid nästa seminarium kommer vi bland annat att gå djupare in på samverkan, rådighet och konsumtion. Vi ser fram emot ännu en diskussions- och lärorik dag tillsammans med er.

Vi vill tacka alla deltagande aktörer och Mistra Urban Futures för denna gång och hälsa er varmt välkomna i januari!

Maria, Hervé, Patrik, María José och Richard
Projektgruppen